

AZERBAYCAN'A KARŞI YÜRÜTÜLEN BİLGİ MANİPÜLYASYONUNUN VE SAVAŞININ BAŞLICA PARAMETRELERİ

Vügar ALİYEV¹

ÖZET

Eski Sovyetlerin dağılmasına neden olan savaşlar değildi. Büyük devletlerin çıkar savaşına girdiği bu dönemde esas güç, bilgi yönetiminin sahibinin kim olması gerektiği idi. Artık eski yöntemler bitmişti, dünyayı yönetmek için yönlendirmek gerekliydi. Bunun en kolay yolu ise insanların bildiklerini bilmedikleri ile değiştirmek, görmediklerini göstermekti.

Mevcut dünya siyasetinde, bilgi ve propagandanın uluslararası kamuoyuna etkilediği tartışmasız bir gerçektir. Bir ülkenin başka bir devletin topraklarında mevcut bilgi sistemlerini kontrol altına alması veya yönetmesi sadece onun askeri ve ulusal güvenlik meselelerini etkilemez. Bu, hem kamuoyunun dış etkilere maruz kalmasına, yönlendirilmesine, ülkenin yönetim sisteminin bozulmasına ve felç olmasına neden olabilir.

Makalede, olgusal materyaller bazında Azerbaycan'a karşı yürütülen bilgi manipülasyonu ve savaşının temel özellikleri konusu geniş bir şekilde gözden geçirilmektedir. "Temassız savaş" olarak da adlandırılan bilgi savaşının, günümüzde büyük önem arz etmesi bilginin toplumdaki rolünün artması ile ilişkilidir.

Bugün Azerbaycan'a karşı, bir kaç cephe aynı zamanda bilgi savaşını vermektedir. Bununla ilgili olarak, ülkemizin söz konusu meseleye karşı tutumunu analiz edilmiş, somut örnekler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: medya, bilişim, güvenlik, bilgi savaşı, bilgi manipülasyonu, internet, iletişim araçları, küreselleşme

“The main parameters of the information manipulation and information war against Azerbaijan” ABSTRACT

The reason that led to the collapse of the Soviet Union there was no war. At that time, when entered war of interests between the great powers, was the main force in the management of information. Now run out the old management methods that would rule the world, it was necessary to send. The easiest way to do this, there was a suggestion of changes people's knowledge of the fact that they do not know, and what to see, what did not notice.

The influence of information and propaganda on the international community is a reality that doesn't need to be debated in the current world politics. Taking under control or managing current information systems of one state by another country doesn't just affect its military and national security issues. It also can cause public opinion to undergo external influence, diverting, violation and stroke of the country's management system.

The theme of basic features of the information manipulation and war against Azerbaijan is being widely reviewed in the article on the basic of practical issues. Today, the significance of the information war, the so-called “contactless war” is connected with the increasing role of information in a society.

Information war is being conducted on several fronts at the same time against Azerbaijan today. In this regard, our country's attitude towards the above-mentioned problem has been analyzed and concrete examples have been given.

Key words: media, information, security, information war, information manipulation internet, social media, globalization

¹Bakü Devlet Üniversitesi, Uluslararası Gazetecilik kafedrası; posta: AZ1001; e-posta: oghuz78@gmail.com

«Основные параметры информационной манипуляции и информационной войны против
Азербайджана»

АННОТАЦИЯ

Причина, которая привела, к распаду Советского Союза не было войны. В тот период, когда ввелась война интересов между великими державами, основная сила была в управление информацией. Теперь закончились старые методы управление, что бы править миром, надо было направлять. Самый простой способ для этого, было предложение изменений знаний людей на то что они не знают, а то что видят на, то что не замечают.

В данной научной статье автор на основе фактических материалов подробно рассматривает тему основных параметров информационной войны и манипуляции против Азербайджана. Связи с этим, автор приводит ряд примеров, анализируя подход к этой проблеме в нашей стране. Освещенные в статье факты, обстоятельно подтверждают это.

Ключевые слова: СМИ, информация, безопасность, информационная война, информационная манипуляция, интернет, социальная медиа, глобализация

SUNUŞ

Ülkelerin jeopolitik konumu; onun dış siyasetini, uluslararası arenada attığı adımları ciddi şekilde etkilemektedir. Ya dengeli siyaset yürütmeye veya kesin siyasi tutum sergilemeye zorlamaktadır. Tabii ki, tüm bunlar hayata geçirilirken dikkate alınan temel mesele ülkenin siyasi çıkarlarının korunmasıdır.

Azerbaycan dünyanın en sıcak bölgelerindedir. Sınır komşularımızın geçen asırlardan bugüne kadar yürüttüğü siyasetle, Azerbaycan diğer dünya güçlerinin ilgisini çekmiştir. Hatta bu komşu ülkeler, geçmişte süper güç haline gelmiştir. Ve elbette ki, Azerbaycan'da böyle bir bölgede kendi çıkarlarını ve toprak bütünlüğünü korumaya, hiçbir şekilde bağımlı kalmamaya çalışmıştır. Azerbaycan'ın bulunduğu coğrafi konum, sahip olduğu doğal kaynaklar; emperyalist ülkelerin iştahlarını kabartmıştır. Bu bölgeye sahip olmak için gizli ya da açık mücadeleler ve anlaşmalar yapılmıştır.

Geçen yüzyıllarda istilalar askeri yolla yürütülmekteydi. Günümüzde durum değişti. Artık mücadele, "sivil" mücadele şeklindedir. Çağımızda savaşlar, "enformasyon savaşları" diğer bir deyişle "Sivil mücadele" şeklinde yürütülmektedir.

Aslında bilgi savaşı hiç de yeni bir kavram değil. Eski Mısır'da şöyle bir kavram kullanılırdı: "Dünyayı değiştirmeye gücün yetmiyorsa, o zaman dünya hakkındaki olan tasavvurunu değiştir". Bu düşüncenin üzerinden binlerce yıllar geçse de güncelliğini bugün de korumaktadır. Bugün insanlar, hatta halklar bile enformasyonla yönlendirilmekte ve bu bilgiler, çoğu kez de manipüle edilmektedir.

Öncelikle "Bilgi Savaşı" kavramının anlamını bilmek gerekir. Bu kavramı Wikipedia'da şöyle açıklanmıştır: "Bilişim sistemlerinin dış saldırılardan korunması, aynı zamanda karşı taraf üzerinde bilgi avantajı elde etmek amacıyla gerçekleştirilen faaliyetlerdir. Bu tip bilgi işlemlerinde karşı tarafa ait bilgileri manipüle etmek, karşı tarafın bilişim sistemlerine zarar vermek de dahildir." (Vikipediya. Açık ensiklopediya.)

"Temassız savaş" olarak da adlandırılan bilgi savaşının, günümüzde büyük önem arz etmesi bilginin toplumdaki rolünün artması ile ilişkilidir.

Belirtelim ki, bugün bu konuya ciddi önem verilmektedir. Hatta bilgi savaşı stratejisinin hazırlanması için özel merkezler de faaliyet göstermektedir.

Bu savaş insanların şuurlarına yapılan saldırıdır, burada silah yok, kalem söz sahibidir. Teknolojinin gelişmesiyle yeni saldırı yöntemleri de uygulanmaktadır." Blog yazarı devamla;

"Doğru yapılan bilgi savaşı, askeri zaferi hezimete veya askeri yenilgiyi zafere çevirebilir. Bilişim teknolojilerindeki, gelişme, bu savaşın yöntemlerini ve boyutlarını değiştirebilir.

İletişim uzmanlarına göre, "bilgi savaşı" aslında II. Dünya Savaşı döneminde denenmiş bir yöntemdi. İkinci Dünya Savaşı yıllarında gerek Stalin, gerekse Hitler insanların bilincine etki etmenin, onları yönlendirmenin önemini çok iyi biliyorlardı. Bu savaş bittikten sonra bile ABD ve SSCB arasında mücadele uzun süre devam etti. Aslında "soğuk savaş" kavramı bizzat "bilgi savaşı" idi.

"En eski tarihi ve dini metinlerin tamamı insanların bilinçlerine hakim olma, onları yönlendirme üzerine kurgulanmıştır. Örneğin, Cengiz Han'ın seferleri sırasında ordunun önünde giden atlılar özel eğitim görmüş askerlerdi. Onlar Cengiz Han'ın ordusunun aşırı derecede güçlü ve amansız askerlerden oluştuğu hakkında haberler yayarak, insanlar arasında korku, hayal kırıklığı ve panik yaratmaktaydılar. Bu tür psikolojik harp yöntemlerini diğer ünlü komutanlar da (Büyük İskender, Timur vb.) kullanmışlardır. Hatta II. Dünya Savaşı sırasında Adolf Hitler ve Stalin de psikolojik harbin önemini iyi bilmekteydiler. O zamanki propaganda işlemlerinin şimdikinden tek farkı, onlara askeri operasyonlar gibi bakılmamaktaydı. Çünkü o dönemlerde bilginin transferinde teknik araçlar kullanılmamaktaydı. Günümüzde bilginin işlenmesi ve transferinde kullanılan lojistik altyapının gelişmesi ile bilgi savaşının uygulama ve teknolojileri köklü biçimde değişmiş, bilgi ağının kurulması ve yaygınlaşması bilgi savaşının önemini artırdı. Böyle bir ortamda "bilinci varlık belirler" ifadesi tam yerine düşmektedir. Bu gün bilgi savaşı sorunları; bilgi iletişim teknolojilerinin (BİT) geliştiği birçok ülkede (ABD, Rusya, İngiltere, Fransa, İsviçre, Japonya vb.) incelenmektedir. Bu ülkelerde devletin bilişim altyapısının korunması, realize edilmesi için çalışmalar devam etmektedir." (Qaraqızı, 2013: 9)

Mevcut dünya siyasetinde, bilgi ve propagandanın uluslararası kamuoyuna etkilediği tartışmasız bir gerçektir. Bir ülkenin başka bir devletin topraklarında mevcut bilgi sistemlerini kontrol altına alması veya yönetmesi sadece onun askeri ve ulusal güvenlik meselelerini etkilemez. Bu, hem kamuoyunun dış etkilere maruz kalmasına, yönlendirilmesine, ülkenin yönetim sisteminin bozulmasına ve felç olmasına neden olabilir. Uzmanlar belirtmektedir ki, yabancı teknolojinin mevcut gücü ile rakip ülkelerin iç yönetim sistemleri arasındaki haberleşme bağlantılarını keserek, bozarak, hatta bu sisteme girip dezenformasyon bilgileri yayarak, rakip ülkeyi sarsabilirler. Dünyada bazı kurumlar, modern bilgi iletişim teknolojilerinin imkanlarından yararlanarak, uluslararası internet ağlarında veya diğer ülkelerin topraklarında "güvenilir kaynak" adı altında dezenformasyon yayarak, devlet kurumlarını, vatandaşları ve genel kamuoyunu şaşırtma amaçlı faaliyet gerçekleştirmektedirler. Bu da bu ülkelerin iç istikrarını, bozmaktadır. Sonuçta ulusal güvenliğe dış müdahale için ortam oluşturulmaktadır. Fırsatı kaçırmayan dış güçler, "iç disiplini restore etmek" adı altında, hedef ülkenin iç işlerine müdahale ederler.

Örneğin, bugün bazı Batılı çevrelerin Kuzey Afrika ve Arap devletlerinde gerçekleştirdiği, devletleri zayıflatma girişimleri, 90'lı yıllarda ve diğer dönemlerde Azerbaycan'da da gerçekleştirilmiştir. O yıllarda ülke bağımsızlığını yeni kazanmıştı. Tüm alanlarda boşluk ve eksiklikleri net bir şekilde kendini göstermekteydi. Azerbaycan'ın o dönem bilgi kaynakları ve bilgi güvenliği, neredeyse, tamamen dış faktörlerin etkisi altında idi. Milli televizyon, radyo ve basın araçlarının etkinliği zayıf olduğundan ve tüm ülke topraklarını kapsayamadığından, o zaman kamuoyunun oluşumunda Rusya, Türkiye, İran ve çokuluslu medya kurumları etkiliydi. Bu iletişim kanalları halkı etkiliyordu.

Önce de kaydettik ki, Azerbaycan sıcak bir bölgede bulunmaktadır. Bugün Azerbaycan'a karşı, üç cephe birden psikolojik savaş vermektedir. Bunlar; Rusya, İran ve Ermenistan'dır.

Bu savaşı en kapsamlı ve açık bir şekilde Ermenistan vermektedir. Rusya ve İran da savaşı dolaylı yollardan sürdürüyor. Bu iki ülke, hem kendi medya organları aracılığı ile hem de Azerbaycan'da nüfuzları altına alabildikleri medya organlarıyla kendi propaganda mekanizmalarını kurmakta, tolu mu etkilemeye çalışmaktadırlar.

En önemli noktalardan biri de, internetteki birçok portalda ve bilgi arama sitelerinde, Azerbaycan'la ilgili gerçekler tahrif edilmekte, tarihi, siyasi anlamda birçok veri kasten yanlış verilmektedir.

"Google" şirketinin ürünü olan "Google Earth" Azerbaycan topraklarını, Ermenistan toprağı gibi göstermiştir. Azerbaycan hükümeti " Google" katında girişimde bulunup bu bilgi kirliliğinin düzeltilmesini sağlamalıdır. Aynı bilgi kirliliğini, "Wikipedia" Ansiklopedisinde de görmek mümkündür. 2001 yılında faaliyete başlayan Wikipedia, yüksek reyting alan, dünyanın en popüler 10 sitesi arasındadır. 2009'da Vikipedi ansiklopedisi İnternette faaliyet gösteren 230 milyon site arasında başvuru sayısına göre dünyada birinci sıradadır. Wikipedia'nın popülerliğinin nedeni onun dinamik olmasıdır. Yani diğer ansiklopedilerde güncel olaylar hakkında bilgi edinemezken, Wikipedia 'de ise herhangi bir olay hakkında bilgi artık olayın olmasından birkaç dakika sonra ansiklopediye dahil edilmektedir. Her ay dünyanın en büyük ansiklopedisi olan Wikipedia' ye 275 milyon internet kullanıcısı 4 milyar defa girmektedir. Bu gün 270 dilde faaliyet gösteren Wikipedia 'de kullanılan teknoloji çeşitli sosyal alanlar için tasarlanmış yeni bir bilgi kaynağı üssüdür. Birçok ülkede Wikipedia sanal ansiklopedisi uzmanların ve akademisyenlerin masaüstü kılavuzuna dönüşmüştür.. İster sıradan İnternet kullanıcıları, ister medya kullanıcıları arasında herhangi bir olay hakkında fikir oluşturmada Wikipedia 'nin rolü vazgeçilmezdir.

Fakat bilindiğı gibi, Wikipedia 'de çeşitli konulara ait dinamik, yenilenen ve gittikçe artan milyonlarca sayfanın oluşturulması, bu sanal ansiklopediyi dünyada yaşanan siyasi, kültürel, ekonomik ve diğer süreçleri yansıtan bilişim savaşı meydanına çevirmektedir. Bu da, bilgiyi manipüle etmekle veya tahrifle sonuçlanabilmektedir. Wikipedia'da Azerbaycan gerçeklerinin tahrif edilmesi, bilgi manipülasyonu ile ilgili birçok örnek vermek mümkündür. Örneğin, Wikipedia'da Azerbaycan halkının milli-kültürel değerleri, tarihi gerçekleri, seçkin şahsiyetleri hakkındaki bilgiler yeterince doğru değildir. Olanların önemli bölümü ise, gerçekleri yansıtmamaktadır. Ayrıca bu kaynaklarda, ülkemizle ilgili bilimsel konular, makaleler ve diğer veriler yeterli sayıda değildir. Oysa Wikipedia, Azerbaycan'ın dünyada daha iyi tanıtılması yönünde büyük fırsatlar sunmaktadır. Dolayısıyla akademisyen ve uzmanlarımız böyle bir proje hazırlayıp, Azerbaycan hakkında objektif, etkin, bilgilerin, sesli ve görüntülü malzemelerin ansiklopediye dahil edilmesi yönünde çalışmalar yapılmalıdır.

Wikipedia ansiklopedisinin çeşitli bölümlerinde Azerbaycan'la; -özellikle de Karabağ'la- ilgili bilgiler, çoğu kere gerçek dışı bilgilerdir. Bu bilgilerin çoğu Azerbaycan'a karşı bir dezenformasyon niteliğı taşımaktadır. Wikipedia'nin İngilizce, Rusça, Türkçe vb. dillerde faaliyet gösteren projelerinde kitlesel bilgi manipülasyonları ile, bilgi savaşı olağan hâl almaktadır. Anlaşmazlığa neden olan makalelerin savunulması geçici olarak tarafları sakinleştirirse bile, bir süre sonra aynı güçler diğer makalelerle yeniden "savaş"a başlamaktadırlar. Böylesi olumsuzluklara rağmen bu sanal ansiklopedi çeşitli görüşlerin çarpışma meydanıdır. Wikipedia gayri resmi ansiklopedi olduğundan, buradaki bilgi savaşını; resmi devlet yapıları değil, gayri resmî kurumlar ve bireysel kişilerce yapılmaktadır.

Belirginleştirecek, bu savaş daha çok gayri resmî düzeyde yapılmaktadır. Fakat çoğu zaman Ermeni milletinden olan resmi kişiler, çeşitli partiler ve Ermeni diasporası tarafından finanse edilen güçler, Azerbaycan'a karşı bilgi savaşı sürdürmeleri, sorun daha ciddi olduğunu göstermektedir. Wikipedia 'de; Dağlık Karabağ'dan Nahçıvan'a, Nizami Gencevi'den Azerbaycan Hanlıklarına kadar Azerbaycan'la ilgili tüm makaleler, Ermenilerin kontrolündedir. Bu makaleler, Ermeniler ve onların destekçileri tarafından gerçek dışı bilgilerle doldurulmaktadır. Örneğin, 2008 yılında Wikipedia 'nin Rusça bölümünde; "Kultura Azerbaydjana", yani Azerbaycan'ın kültürü ile ilgili makale okunduğunda, bu makalenin, daha çok Ermeni kültürünü yansıttığı görülür. Yine "Azerbaycan Edebiyatı" ("Literatura Azerbaydjana") adlı makalede, XV. yüzyıla kadarki dönemde, şimdiki Azerbaycan topraklarında sadece Ermeni ve Fars edebiyatının gelişmesinden bahsedilmektedir ve çeşitli Ermeni siteleri kaynak olarak gösterilmektedir. 2009'da bu makalelerde Azerbaycanlı kullanıcıların aktifleşmesiyle -az da olsa- doğru bilgiler yazılmaya başlandı. Fakat Wikipedia'de Azerbaycan'a karşı propaganda makinesi azalmak bilmiyor, iftira dolu makaleler yazılmaya devam ediyor.

Wikipedia 'de ülkemizin ulusal çıkarlarının korunması için gerekli önlemlerin alınması, Azerbaycan'a karşı gerçek ve potansiyel tehlike kaynaklarının zamanında tespit edilmesi, ülkemize karşı yapılan bilgi savaşı ve manipülasyonlara karşı çevik ve etkili önlemlerin alınması, tarihi gerçekler, başarılar ve seçkin şahsiyetler ile ilgili doğru bilgilerin yazılması çok önemlidir. Sadece Wikipedia değil, diğer internet ortamındaki bilgileri, kullanıcı davranışlarını, yaşanan gelişmeleri, gelişen ilişkileri, gözlenen eğilimleri, ortaya çıkarmak, analiz etmek, yorumlamak için bilimsel araştırmaların yapılması da önemlidir.

Bununla ilgili olarak Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Yönetim Kurulu geçenlerde bilimsel araştırma kurumlarında “viki” gruplarının oluşturulması için karar alması, olumlu bir adım olarak nitelendirilebilir. Kararda, Wikipedia ortamında, Azerbaycan'la ilgili son durumu, dezenformasyonları, bilgi savaşı olaylarını ve bu olgular hakkındaki bilgileri açığa çıkarmak, gerekli önlemleri almak, ayrıca düzenli analizler yapmak amacıyla, gözlemlerin yapılması tavsiye edilmektedir. Akademinin Merkezi Kütüphanesinin, bilimsel yayınların, dergilerin ve diğer materyallerin elektronik ortama aktarılarak, "Wikipedia" ansiklopedisine dahil edilmesine ilişkin talimatlar verildi.

Günümüzde kitle iletişim araçları "iktidarın dördüncü kolu" fonksiyonunu tam anlamıyla yerine getirmektedirler. Çağdaş bilişim teknolojilerinin gelişmesi ise medyanın topluma etkilerini artırıyor. Medyanın kitleye sunduğu haber programları, çeşitli televizyon ve radyo yayınları, makaleler, vb. Toplumun çeşitli konularla ilgili görüş ve düşüncelerini, sosyal ve siyasi olaylara, manevi değerlere yaklaşımını, günlük yaşam tarzını şekillendirmektedir. Genellikle, medyada yer alan bilgiler, olumlu ve olumsuz nitelik taşımaktadır. Medyada yayılan bilgi kamuoyunu şaşırtabilmekte, sosyal - siyasi, hatta ekonomik istikrarı bozabilmektedir. Bu yüzden, bilgi güvenliği, milli güvenliğin önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir.

Bugün bilgi savaşı, silahlı savaşlar kadar tehlikeli ve kritik etkiye sahiptir. Kitle iletişim araçları, bilgi savaşında çoğu zaman bir sosyal gruba veya devlete karşı silah olarak kullanılmaktadır. Medya çalışanı her şeyden önce mensup olduğu topluma, karşı sorumlu olduğunu unutmamalıdır. Dolayısıyla, bilgi saldırılarına karşı toplumun bilgi güvenliğinin korunmasında medyanın üzerine büyük sorumluluk düşmektedir. İnsanların doğru bilgilendirilmesi ile birlikte, ulusal çıkarları dikkate alan medya, toplumun bilgi güvenliğinin korunmasında önemli hizmetler göstermektedir.

Bilgi güvenliğinin korunması ideolojik, manevi-psikolojik açıdan önem arz etmektedir. Sosyal-politik istikrarı korumak, milli birliği tehdit eden zararlı fikirleri engellemek, provokasyon içerikli bilgilerin yayılmasının önlemek, devletin güvenliği açısından, son derece önemlidir..

İşte bu nedenlerden dolayı, bugün bilgi güvenliği kavramı Azerbaycan için oldukça güncel bir konudur. Azerbaycan toplumunun bilgi güvenliğine olan tehditler içerisinde aşağıdakileri sıralaya biliriz.

- Ermenistan ve Ermeni lobisinin Azerbaycan'a karşı saldırgan tutumu, Dağlık Karabağ sorunu ile ilgili ülkemize karşı yürütülen bilgi savaşı siyaseti;
- Azerbaycan'ın bulunduğu coğrafyada jeostratejik çıkarları çatışan bazı devletlerin ülke içindeki istikrarı bozmak niyetleri;
- Küreselleşme ortamında ülkeye giren bilgi akışının bir kısmının yabancı unsurların, zararlı ve tehlikeli fikirlerin taşıyıcısı olması;
- Siber saldırıların tüm dünyada yayılması. (Məmmədli H. Kütləvi informasiya vasitələrində cəmiyyətin informasiya təhlükəsizliyinin qorunması, 2013)

Bugün Azerbaycan'da kitle iletişim araçlarının bütün çeşitleri – radyo, televizyon, internet radyo ve televizyonları, gazeteler, dergiler, internet medyası – faaliyet göstermektedir. Kara propagandayı önleme konusunda, kitle iletişim araçlarının üzerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Lakin Azerbaycan'da bir kısım medya organları – bilerek ya da bilmeyerek – dış enformasyon saldırılarının işbirlikçisi durumuna düşmektedir. Bu medya organları, dışarıda Azerbaycan karşıtlarının, ermeni lobisinin “ beşinci kol ” işlevini görmektedir. Halbuki kitle iletişim araçlarının esas görevi; topluma objektif bilgiler vermek, kara propagandanın önüne geçmek, toplumsal şuuru güçlendirmek, milli menfaatlere hizmet etmektir. Bu bağlamda, halkın doğru bilgilendirilmesi hususunda medyanın üzerine büyük sorumluluk düşmektedir.

İşte bu nedenlerdendir ki, Cumhurbaşkanı İlham Aliyev “Bakanlar Kurulunun 2012 yılının birinci çeyreğinin sosyal-ekonomik gelişmesinin sonuçları ve önümüzde duran görevler”e ayrılmış oturumundaki kapanış konuşmasında, ülkemizin bilgi güvenliği konusuna değinerek; Azerbaycan'a karşı bilgi savaşının yapıldığı, kara propagandanın yürütüldüğü, günümüzde ülkemizin bilgi güvenliğinin korunmasının çok önemli olduğunu belirtti. Devlet başkanı, Azerbaycan'a karşı yürütülen bilgi savaşının mahiyetine açıklık getirerek, burada Ermeni lobisinin, onların etkisi altında olan bazı ülkelerin siyaset adamlarının, Azerbaycan'ın dahil olduğu Müslüman ülkelere karşı yönelen islamofobinin rolünü özellikle vurguladı. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Azerbaycan'a karşı yönelen bilgi savaşının kökeninde ülkemizin bağımsız siyaset yürütmesinin olduğunu söyledi: “ Bizim millî ve bağımsız siyasetimizden hazzetmeyen güçler vardır. Onlar bizim bu tavrımızdan hoşlanmıyorlar. Onlar istiyorlar ki kara propagandayla toplumu yönlendirsinler, tahribatlarına devam etsinler, yalan ve iftiralarını sürdürsünler. ”

Şu sonuca varabiliriz ki; Azerbaycan'ın kendi yolunda güvenle ilerlemesini, hızla gelişmesini hazmedemeyen güçler, ülkemizdeki düşünce ve fikir özgürlüğünde faydalanarak ülke kamuoyuna karşı, dışarıdan ve içeriden bilgi saldırılarına bundan sonra da devam edeceklerdir.. Fakat iftira, provokasyon, tutarsız, önyargılı bilgi Azerbaycan'ı sarsacak, ülke genelindeki sosyo-politik istikrarı bozacak bir çatışma ortamı yaratamaz. Azerbaycan halkının toplumsal yapısı sağlamdır. Devlet başkanının da belirttiği gibi, bu konuda topluma bilgi verilmeli, önlemler alınmalıdır: "Bize karşı bilgi savaşı bundan sonra da yapılacaktır. Biz bu konuyu tartışıp, bunlara karşı önlemlerimizi almalıyız, Azerbaycan halkının mutlu geleceğini

sağlamak için çalışmalıyız." (Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyevin Nazirlər Kabinetinin 2012-ci ilin birinci rübünün sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş iclasda çıxışı)

Yaşadığımız XXI. Yüzyıl, keskin çelişkileri ile zengin olan karmaşık bir «kültürel dünya» yı karşımıza çıkarmıştır. Görünüşte çekici görünen bu dünya, kendi acımasız yasalarıyla ilgi ve iddialar üzerin kurulmakla beraber, millî - manevi değerlerin aşınmasına sebep olmaktadır. Kültürel ve manevi mirasımızın aşınması, halkın tarihî hafızasını unutmalarına sebep olabilir.

Ne yazık ki, ulusal hafızamızın aşınmasına neden olan -günlük hayatımızda bir anlık olsun bile onsuz hayal etmediğimiz – basın, televizyon, radyo ve internettir. İnsanın yüce değerleri kaybedip, gözünü maddiyata ve kendi çıkarlarına çevirmesinde, iç âleminin kirlenmesinde medyanın etkisi büyüktür.

Medya bugün tamamen ayrı bir dünyadır ve bu dünya kendi sosyal-psikolojik etkisi ile vazgeçilmez ve büyük güce sahiptir. Bugün medya bizim günlük hayatımızın bir parçası haline gelmiştir. Çünkü onsuz hayat düşünmek imkânsızdır. Bu, günümüzün gerçeğidir. Fakat gelin bir anlık düşünelim: sadece günlük hayatımızı, hatta düşüncelerimizi ve şahsiyet olarak gelişmemizi doğrudan etkileme gücüne sahip medya; doğruluk, vatanseverlik, demokrasi ve insan haklarına saygı duymak yerine, şiddet, ayrımcılığı, toplumun birçok çirkin taraflarını öne çıkartmakta ve bir çeşit bu çirkinliğin propagandacısına dönüşmektedir. O zaman ister toplumun, gerekse de ayrı ayrı bireylerin olumlu yönde gelişmesinden nasıl bahsedebiliriz?

Modern medyanın dinamik gelişimi ve bilginin küreselleşmesi dünyanın her noktasında etkisini göstermektedir. Basın, televizyon, radyo ve internet ağları milyonlarca insanın evine girmektedir. Bilgi akışı, sosyal süreçlerin yönetilmesinde ve ya kontrol edilmesinde önemli araçlardan birine dönüşmüştür. Ve bütün bunlarla birlikte belirtilmelidir ki, büyük güçler; bilgilerin toplanması, saklanması, işlenmesi, yayılması ve üretim süreçlerinde de kendi kural ve kanunlarını uygulamaktadırlar. Lord Bi Verbruik'un bir zamanlar dediği gibi, «Ben gazeteyi propaganda yapmak için yayınlamaktayım, başka amaçlar için değil». Dünya bilgi pazarında toplam 9 şirketin söz sahibi olması bunu kanıtlamaktadır. Doğrudan baskı ve sansür modern dünyamızda tarihte kalmıştır ama şimdi ekonomik güce sahip şirketler, kuruluşlar ve yapılar (ve kuşkusuz ki, onların arkasında duran güçler) toplumları kontrol etmek ve yönlendirmek amacıyla medya gücünü ustalıkla kullanmaktadırlar. Ünlü Rus gazetecisi S. Mixaylov'un yazdığı gibi, bu kuruluşlarla birlikte, “devlet kurumları” da aktif olarak haberlerin manipülasyon sürecine katılmaktadırlar.

Bilgi toplumu yapılanmasında öne çıkan en önemli konulardan biri, devletin güvenilir bilgileri temin ederek, kara propagandanın önüne geçmesidir. Bilgi güvenliği kompleks bir bütündür. Bilgi savaşı kime karşı yönelmelidir? Kendimize mi, yoksa bizimle savaş yapanlara mı? İM teknolojileri kavramının ilk yazarlarından sayılan Amerikalı bilim adamı L.Martin "Bilgi Savaşı Nedir?" başlıklı makalesinde onu yedi başlıkta sıralamıştır. Psikolojik savaş ise Sıralamada beşinci olarak göstermiştir. Ona göre psikolojik savaş, öncelikle küresel internet ağında gerçekleştirilmektedir ve İM teknolojilerini kullanmak, karşı tarafın hayati alanlarını felç etmek, insanların davranışlarını kontrol etmek için önemli bir araçtır. İnternet üzerinden gerçekleştirilen bilginin psikolojik etkisi, vatandaşların manevi dünyasını değiştiren bir medeniyet savaşına dönüşmektedir.

Bugün ülke medyasındaki durumu gözden geçirirken hiç de iyi olmayan manzara ile karşılaşmaktayız.

Vatandaşların şuurunun yanlış bilginin etkisinden korumak için, devletin bilgi güvenliği kurumunun oluşturulması çok önemli bir konudur. Bu kurumun temel görevi; yerel, bölge ve merkezi düzeyde negatif etkili bilginin önlenmesi, bertaraf edilmesi yönünde önlemlerin hayata geçirilmesidir. Azerbaycan'da sosyal medyadaki başıboşluğun önüne geçilmesi bir zarurettir. Bununla ilgili devletin 'bilgi izleme' sistemini oluşturması gerekmektedir.

Kitle iletişim araçları halkımızın ahlaki değerlerine dikkat etmeli, bayağı bir dil kullanılmamalıdır. Bu zamanda gençlerimizin, manevi - ahlaki konularda yazılmış makalelere büyük ihtiyacı bulunmaktadır. Bugün kitle iletişim araçları, gençlerimizin milli değerler temelinde terbiye edilmesinde en güçlü araçtır. Özellikle, genç kızlarımızın -bu ağır, karmaşık süreçte- düzgün terbiye edilmesinde medya büyük etkiye sahiptir. Fakat ne yazık ki, öyle basın örnekleri var ki, sansasyon uğruna, çoğu zaman milli değerlerimize uygun olmayan yazılar yayınlanmaktadır, gençliğin maneviyatına büyük darbeler vurmaktadır. Piyasa ekonomisi döneminde, medyanın başlıca amacı; gençliğin manevi olgunluğu için hizmet etmek olmalıdır. Etkili, çekici, lojistik, gerçeğe dayalı ibretli yazılarla basın, bugünün sorunlarından söz açmalı, toplumu ilgilendiren olaylar konusunda tarafsız, doğru ve önyargısız bilgi sunucusu olmalıdır. Çünkü yaratıcılık için en zengin kaynak hayattır, yaşayıp yaratan insanların faaliyetidir.

Kitle iletişim araçlarının manipülasyon imkanları çok geniştir. Yazarlar bu her dakika aklından çıkarmamalıdır. Tolumun manipüle edilmesi, çağdaş dünyanın en önemli sorunudur. Algılara inandırılan toplumun olumsuz yönde değişmesi kaçınılmazdır.

Azerbaycan toplumu için, özellikle de savaş ortamında yaşayan bir devlet için, pozitif toplumsal görüşün oluşturulması önemli konulardandır.

Araştırmalar gösteriyor ki, toplumsal şuur, en çok medya kuruluşları etkileme yeteneğine sahiptir ki, Bu da onların "parasosyal" denilen özelliğe sahip olması ile ilgilidir. Mesela; televizyon, insanları ekrandaki olayın içine çekmekte, insanlar sunulan bilgiye – analiz yapmadan- teslim olabilmektedir.

Olayların; sansasyonlar, mitler ve önyargılar kullanılarak ardarda yayınlanması da manipülasyonun türlerindedir. Bu bakımdan depresif ve saldırgan hareketler, cinayet, taciz olayları, gaddarlık ve çatışma sahnelerinin açık gösterilmesi - bunlar kendine has psikolojik saldırılar olup - insanın bilinçaltını etkileyen faktörlerdendir.

Sivil toplum, Azerbaycan'da yeni bir aşamaya ulaşmıştır. Bu aşamanın en önemli göstergelerinden biri de sosyal sorumluluğun oluşmasıdır. Devlet vatandaşının doğru, objektif bilgi alma hakkını sağlamakta ve onu zararlı bilgilerden koruma konusunda hassas davranmaktadır.

Büyük ve ciddi konulardan biri de; ülkede sapkın grupların, misyonerlerin, kendisini Müslüman gibi gösteren sıradışı tarikatların sayılarının hızla artmasıdır. Tüm bunlar gençleri olumsuz etkilemekte, onları milli kökten ayırıp, yabancı dünya görüşünün, yabancı maneviyatın ve dinin kuluna çevirmektedir.

Bu tür faaliyetler sadece gazetecilik pratiğine değil, milli-manevi değerlerimize, ahlak ve etik normlara da aykırıdır.

SONUÇ

Azerbaycan'daki orta öğrenim kurumlarında, zararlı bilgiler yayan, yabancı 18 milyon web sitesine erişim kısıtlanmıştır. Belirtmek gerekir ki, çocuklar için güvenli internet sorunu dünya ülkelerinde ciddi tartışma yaratan konulardan biridir. Örneğin, Avustralya bu sistemin yapımına 126 milyon dolar ödenek ayırmıştır. Bu sürece yeni başlayan Rusya'da ise, bazı

tahminlere göre, 500 milyon dolar gerekmektedir.. İngiltere'de güvenli internet problemi ile uğraşan "Internet Watch Foundation" örgütünün yıllık bütçesi 1 milyon sterlindir. "Internet Watch Foundation" kullanıcıların her yıl yaklaşık 40 bin şikayeti araştırmaktadır.

Azerbaycan'da algıların yayılmasını sınırlayan yasanın mevcut olmasına rağmen, bu tür bilgilerin kontrolünün nasıl olacağı, henüz tespit edilememiştir. Bu da medyanın ya da bireylerin yasayı delmesine sebep olmakta ve sorumlu kişilerin cezalandırılmasını olumsuz etkilemektedir.

Küreselleşme; dünya medeniyetine entegre olma, dinler ve kültürler arası diyalog sürecine toplumumuzun katkısıyla, manevi-ahlaki değerlerimizin medya ile yaygınlaştırılmasıyla olumlu bir ivme kazanabilir. İslam'ın yanlış anlaşılmasını önlemenin, dinimizin gerçek mahiyetinin anlatılması kitle iletişim araçlarının etkin kullanılmasıyla mümkündür. Evrensel küresel değerlerin ve ilkelerin gerçekleştirilmesinde «İslam faktörü», Batı'da oluşmuş yanlış klişe ile anlaşılabilir. İslam'ın diyalog, işbirliği, uzlaşma gibi asli hükümlerinin anlaşılması için, küresel iletişim potansiyelinden faydalanmak gerekir. Batı için tehdit olarak gördüğü İslam'ı, gerçek nitelikleriyle tanıtmak için çaba göstermemiz gerekir. Ve tabii ki bütün bunları gerçekleştirmek için kullanılacak araç medyadır. Özellikle de radyo ve televizyondur.

KAYNAKÇA

1. Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyevin Nazirlər Kabinetinin 2012-ci ilin birinci rübünün sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş iclasda çıxışı. URL: http://ict.az/az/index.php?option=com_content&task=view&id=2288&Itemid=122 Erişim tarihi: aralık.2013.

2. Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin Almaniya və Britaniya mediasında işıqlandırılmasına dair hesabatlar təqdim olunub. URL: <http://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2334379.html> Erişim tarihi: ekim, 2013.

3. Əliyeva A. Ermənilərlə informasiya müharibəsi və yerevan.fm domeninin alış-verişi. URL: <http://modern.az/articles/22517/1/> Erişim tarihi: ekim.2013.

4. Hacızadə Ə. İnformasiya müharibəsi və biz. URL:<http://www.mediaforum.az/az/2010/11/25/İNFORMASİYA-MÜHARİBƏSİ-və-BİZ-035043554c06.html#.U5LrdhX0giw> Erişim tarihi: eylül.2013.

5. Qaraqızı U. İnformasiya müharibəsi: uduruq, uduzuruq?! Ekspress qəzeti, mart, 2013, №7, s.9. URL: <http://www.anl.az/down/meqale/express/2013/mart/297706.htm> Erişim tarihi: mart.2013.

6. Məmmədli H. Kütləvi informasiya vasitələrində cəmiyyətin informasiya təhlükəsizliyinin qorunması. URL: <http://kivdf.gov.az/menu/220/M%C9%99mm%C9%99dli+H%C3%BCyla/> Erişim tarihi: kasım.2013.

7. Rusiya XİN: "Azərbaycanda rusdilli mətbuat öz təsirini və populyarlığını saxlamışdır". URL: <http://xalqgazeti.com/az/news/social/4258> Erişim tarihi: ekim.2013.

8. Sosinsky-Semikhat Y. Azerbaijan and Israel work against Iran. URL: http://english.pravda.ru/hotspots/conflicts/10-05-2012/121072-azerbaijan_israel_iran-0/ Erişim tarihi: eylül.2013.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 52

Kasım – Aralık 2015

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

9. Tağıyev T. Rusiya mediasında Azərbaycanın qaz siyasətinə qarşı piar kampaniya. URL: <http://www.baki-xeber.com/v5/2522.html> Erişim tarihi: eylul.2013.
10. Vikipediya. Açıq ensiklopediya. URL: http://az.wikipedia.org/wiki/Ana_S%C9%99hif%C9%99 Erişim tarihi: ocak.2014.
11. Zifəroğlu V. Media imperiyası. Bakı, Nurlan, 2012, 144 s.
12. Голуб В. А. Информационная безопасность СМИ в условиях кибервойны. Журналист. Социальные коммуникации. 2012, с.45-49.
13. Ислам в информационном пространстве. URL: **Hata! Köprü başvurusu geçerli değil.** www.mahalla1.ru/history_rubric/islam_and_tatar_world/islam-v-informacionnom-prostranstve.php. Erişim tarihi: mart.2013.
14. Кара-Мурза, С.Г. Манипуляция сознанием. М., Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001, 832 с.
15. Кашлев Ю.Б. Информация. Дипломатия. Психология. М., Известия, 2002, 608 с.